

Wnoszenie e-pism procesowych

Piotr Skórniak

WPROWADZENIE

W ostatnich kilku latach nastąpiły olbrzymie zmiany w otaczającym nas świecie. Polegały one między innymi na bardzo szybkim upowszechnieniu się nowoczesnych rozwiązań technicznych wśród szerokich grup społeczeństwa. W ciągu kilku lat komputer stał się w większości domów urządzeniem tak powszechnym jak lodówka czy pralka. Pociągnęło to za sobą upowszechnienie się korzystania z globalnej sieci. Wymusiło także na przedsiębiorcach konieczność zaistnienia w Internecie jako potencjalnym sposobie zdobywania nowych klientów, ale także jako możliwości szybkiego kontaktowania się z kontrahentami. Te zmiany wywarły nacisk także na ustawodawcę, aby umożliwić nie tylko przedsiębiorcom, ale także każdemu przeciętnemu obywatelowi załatwienie swojej sprawy w urzędzie za pośrednictwem komputera podłączonego do Internetu. Możliwość takiego właśnie kontaktu obywatela z urzędem przewiduje między innymi postępowanie administracyjne i ordynacja podatkowa¹. I choć w Kodeksie postępowania cywilnego² pojawiły się już możliwości wykorzystania nowości technologicznych³, to albo nie dotyczą one środków komunikacji elektronicznej, albo brak jest aktów wykonawczych do poszczególnych przepisów, jak w przypadku art. 125 § 4 KPC.

Aktualnie wydaje się, iż najbardziej zainteresowanymi korzystaniem z możliwości komunikowania się z organami za pośrednictwem Internetu są przedsiębiorcy, w szczególności

¹ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 roku, Dz. U. Nr 8 poz. 80 z późn. zm. Dalej- ordynacja podatkowa.

² Ustawa z dnia 17 listopada 1964 roku, Dz. U. Nr 43 poz. 296 z późn. zm.; dalej – KPC.

³ Rozumieć tu należy przepisy umożliwiające składanie pism procesowych za pomocą elektronicznych nośników danych. Możliwość taką zawiera m.in. art. 125§4 KPC.

w zakresie spraw gospodarczych, które pochłaniają im bardzo dużo czasu i pieniędzy. Dlatego właśnie narodziła się idea e-sądu⁴ gospodarczego, który powinien przyspieszyć postępowania w sprawach gospodarczych.

W związku z tym już na wstępie pojawić się musi kilka pytań, dotyczących. tego postępowania, tzn:

- 1) Czy miałyby to być zupełnie nowe postępowanie w ramach KPC, czy może tylko pewnego rodzaju zmiany wprowadzające możliwość stosowania środków komunikacji elektronicznej⁵ w postępowaniu sądowym?
- 2) Kto byłby uprawniony do korzystania z postępowania w ramach tzw. e-sądu⁶?
- 3) Jak miałyby wyglądać komunikacja pomiędzy stroną a sądem w takim postępowaniu?
- 4) Jakie warunki formalne musiałyby spełniać pisma wnoszone w drodze elektronicznej?

NOWE POSTĘPOWANIE CZY ZMIANY W AKTUALNIE ISTNIEJĄCYCH POSTĘPOWANIACH?

Już na wstępie należy sobie postawić pytanie, w jakim zakresie należałoby dopuścić wykorzystanie środków komunikacji elektronicznej w ramach postępowań uregulowanych w KPC.

Uzasadnionym wydaje się pogląd, że w aktualnej sytuacji lepszym rozwiązaniem będzie wprowadzenie tylko zmian w ramach KPC oraz niektórych innych aktach prawnych (jak np. regulacjach dotyczących sposobu wnoszenia opłat), które pozwalałyby na składanie pism procesowych oraz kontakty między sądem a obywatelem za pomocą środków komunikacji elektronicznej. Wprowadzenie zupełnie nowego postępowania wydaje się jak na razie życzeniem, nie tylko z powodów organizacyjnych w sądach, ale także technicznych i ze względu na zachowanie zasad rządzących postępowaniem cywilnym. Problem prawny stanowiłaby przy aktualnie obowiązującej ustawie o podpisie elektronicznym⁷ kwestia tzw. elektronicznej pieczęci sądowej, która to nie jest w ogóle w tej ustawie przewidziana. Jak wobec tego miałyby być potwierdzane pisma i dokumenty wydawane przez sąd, a także kto byłby uprawniony do wykorzystywania elektronicznej pieczęci sądowej. Problem mogłyby też stanowić kwestie organizacyjne i finansowe związane z wprowadzaniem takich możliwości.

⁴ Projekt studentów Uniwersytetu Wrocławskiego w ramach CBKE, we współpracy z Politechniką Wrocławską, pod kierunkiem mgr Sylwii Koteckiej oraz prof. dr hab. Jacka Gołaczyńskiego.

⁵ Art. 2 pkt 5 Ustawy o świadczeniu usług drogą elektroniczną z dnia 18 lipca 2002 roku, Dz. U. Nr. 144 poz. 1204 z późn. zm.

⁶ Określenie trybu postępowania wykorzystującego w maksymalny sposób środki umożliwiające korzystanie z środków komunikacji elektronicznej.

⁷ Ustawa z dnia 18 września 2001 o podpisie elektronicznym, Dz. U. nr 130, poz. 1450 z późn. zm.

Nie należy założyć całkowicie odrębnego postępowania odrzucać, gdyż są one realne w niezbyt odległej przyszłości, a wprowadzenie aktualnie tylko zmian w ramach już istniejących postępowań stanowić może wstęp do tego zupełnie nowego postępowania. Wprowadzenie możliwości wnoszenia pism za pomocą środków komunikacji elektronicznej powinno znacznie przyspieszyć przepływ dokumentów między stroną a sądem, a co za tym idzie, także znacząco przyspieszyć całe postępowanie - skutkować skróceniem czasu oczekiwania przez strony na rozpatrzenie sprawy.

CZY WYKORZYSTYWAĆ ŚRODKI KOMUNIKACJI ELEKTRONICZNEJ DO WSZYSTKICH, CZY TYLKO DO NIEKTÓRYCH TRYBÓW POSTĘPOWANIA UREGULOWANYCH W KPC?

Należy teraz postawić inne pytanie - czy dopuszczenie wykorzystania środków komunikacji elektronicznej w ramach już istniejących trybów postępowania powinno objąć wszystkie, czy może tylko wybrane?

Uzasadnionym wydaje się dopuszczenie korzystania z tych możliwości w ramach wszystkich trybów postępowania. Słusznym wydaje się, aby dopuścić możliwość korzystania z nich szczególnie w ramach postępowań w sprawach gospodarczych.

Przepisy KPC w art. 479¹ definiują pojęcie spraw gospodarczych.

Art. 479¹ §1. Przepisy niniejszego działu stosuje się w sprawach ze stosunków cywilnych między przedsiębiorcami, w zakresie prowadzonej przez nie działalności gospodarczej(sprawy gospodarcze). Zaprzestanie prowadzenia działalności gospodarczej przez którąkolwiek ze stron stosunku cywilnego po jego powstaniu nie wyłącza zastosowania przepisów niniejszego działu.

§2. Sprawami gospodarczymi, w rozumieniu niniejszego działu, są także sprawy:

- 1) ze stosunku spółki oraz dotyczące roszczeń o których mowa w art. 291-300 i art.479-490 ustawy z dnia 15 września 2000r.- Kodeks spółek handlowych (Dz. U. Nr. 94, poz.1037,z późn. zm.)*
- 2) przeciwko przedsiębiorcom o zaniechanie naruszania środowiska i przywrócenie do stanu poprzedniego lub naprawienie szkody z tym związanej oraz zakazanie lub ograniczenie działalności zagrażającej środowisku,*

- 3) *należące do właściwości sądów na podstawie przepisów o ochronie konkurencji, prawa energetycznego, prawa telekomunikacyjnego, prawa pocztowego oraz przepisów o transporcie kolejowym,*
- 4) *przeciwko przedsiębiorcom o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone.*

Zastosowanie tych środków mogłoby znacznie ułatwić i przyspieszyć przedsiębiorcom dochodzenie należności w ramach np. postępowania nakazowego i upominawczego. Zwrócić należy w tym miejscu uwagę na regulacje przepisu art. 479^{1a} zgodnie z którym, w postępowaniu w sprawach gospodarczych przepisy dotyczące innych postępowań odrębnych znajdują zastosowanie w zakresie w jakim nie są sprzeczne z regulacją działu IVA KPC. Pozwoliłoby na skrócenie czasu oczekiwania na otrzymanie nakazu zapłaty. Zastosowanie środków komunikacji elektronicznej w ramach innych trybów postępowania, nie tylko w postępowaniu procesowym pozwoliłoby na znaczne skrócenie czasu potrzebnego na rozstrzygnięcie sprawy poprzez szybszy przepływ pism między stroną a sądem dot. wszelkich kwestii związanych ze sprawą, a na które przy zastosowaniu tradycyjnej poczty trzeba czekać kilka do kilkunastu dni.

JAKIE PODMIOTY MOGŁYBY KORZYSTAĆ Z E-SĄDU⁸?

Jest to jedno z ważniejszych zagadnień związanych z samą ideą e-sądu. Wydaje się słusznym, aby docelowo były to wszystkie podmioty mogące brać udział w sprawach cywilnych uregulowanych w KPC. Należy jednak w początkowej fazie wprowadzania w życie e-sądu ograniczyć podmioty uprawnione, ale nie zobowiązane do korzystania z tego trybu, tylko do kręgu przedsiębiorców. Przedsiębiorcy są bowiem podmiotami, które prawdopodobnie będą najbardziej intensywnie korzystać z tych możliwości. Wydaje się uzasadnionym nawet w ramach tego kręgu podmiotów początkowe ograniczenie możliwości korzystania ze środków komunikacji elektronicznej do tylko niektórych postępowań, jak np. nakazowego i upominawczego. Stopniowe rozszerzanie zakresu spraw, w których będzie można stosować środki komunikacji elektronicznej pozwoli zapobiec ewentualnym problemom, które mogą być związane z właściwym przygotowaniem organizacyjnym i technicznym do stosowania tych rozwiązań przez szeroką grupę podmiotów.

⁸ Postępowanie regulowane w ramach KPC umożliwiające w bardzo szerokim zakresie wykorzystywanie środków komunikacji elektronicznej w celu usprawnienia i przyspieszenia postępowania.

Jeżeli po pewnym okresie od wejścia w życie zmian okaże się, że zostały one pozytywnie przyjęte, sprawnie funkcjonują i spełniają zadania będące ich założeniem, uzasadnionym stanie się dopuszczenie reszty podmiotów do korzystania z tych możliwości.

KOMUNIKACJA STRONA – SĄD

Jedną z najważniejszych, o ile nie najważniejszą kwestią, jest określenie sposobu, w jaki strony mogłyby składać pisma do sądu oraz komunikować się z nim. Możliwych jest tutaj kilka rozwiązań:

1. Komunikacja przy wykorzystaniu przez stronę prywatnego adresu poczty elektronicznej. Adres ten służyłby w późniejszym czasie do przesyłania stronie wszelkich pism z sądu, w związku z czym to na stronie i w jej interesie byłoby nadanie pierwszego pisma z takiego konta pocztowego, które będzie zapewniać jak najwyższe bezpieczeństwo.
2. Komunikacja między sądem a stroną odbywa się poprzez konto strony znajdujące się na urzędowym serwerze. Konto to zakładane byłoby automatycznie po wniesieniu przez stronę pierwszego pisma do sądu za pomocą środka komunikacji elektronicznej.
3. Komunikacja pomiędzy stroną a sądem odbywa się przy wykorzystaniu konta strony na urzędowym serwerze. Różnica jednak polega na tym, iż to strona samodzielnie zakłada konto na urzędowym serwerze jeszcze przed wysłaniem pierwszego pisma i do komunikacji stosowany jest tylko ten adres.

Spośród tych wszystkich rozwiązań należy jednakże wybrać to, które będzie najmniej uciążliwe, a jednocześnie zagwarantuje jak największe bezpieczeństwo wszelkich danych przesyłanych między sądem a stroną. Zwrócić należy uwagę, że do najistotniejszych elementów służących zapewnieniu bezpieczeństwa tej komunikacji będzie należeć wykorzystywanie protokołów szyfrujących oraz podpisu elektronicznego.

Rozwiązanie zakładające wykorzystywanie przez strony własnych adresów poczty elektronicznej jako adresów korespondencyjnych niesie za sobą jednak wiele wątpliwości i zagrożeń. Jednym z problemów przy takim rozwiązaniu jest zapewnienie bezpieczeństwa takiej korespondencji. Bo o ile możliwe jest już przy wykorzystaniu możliwości technicznych otrzymywanie przez sąd potwierdzeń zdeponowania przesyłki na koncie odbiorcy, to niebezpieczeństwo związane jest z możliwą awarią serwera, na którym znajduje się konto,

jak i awarią prywatnego komputera, na który strona ściąga pocztę z serwera przy użyciu programów pocztowych.

Innym rozwiązaniem byłoby, aby strona przed złożeniem pierwszego pisma zakładała konto na określonym serwerze urzędowym i tylko tym adresem się posługiwała. Pomimo tego, że w takiej sytuacji nie ma już problemu w przypadku ewentualnej awarii serwera, gdyż cała korespondencja znajduje się na serwerze i w razie jego awarii istnieje odpowiednia kopia, a ewentualny upływ terminu związany z awarią serwera stanowiłby podstawę do przywrócenia terminu.

Wydaje się, że najlepszym rozwiązaniem będzie sytuacja, gdy pierwsze pismo strona będzie wysyłać korzystając z prywatnego adresu e-mail. Następnie po wpłynięciu sprawy system informatyczny tworzyłby dla danego podmiotu konto na serwerze urzędowym generując login i pierwsze hasło. Po utworzeniu takiego konta system informatyczny przesyła stronie wiadomość e-mail zawierającą login i pierwsze hasło, które należy zmienić przy pierwszym logowaniu. Procedura założenia takiego konta miałaby charakter jednorazowy i adres ten strona mogłaby wykorzystywać do wszystkich późniejszych postępowań sądowych.

Zaletą takiego rozwiązania jest to, że wszystkie pisma wysyłane sądowi przez stronę, jak również przez sąd stronie znajdowałyby się na serwerze, co zabezpieczałoby je przed ewentualną utratą związaną z awarią sprzętu komputerowego czy atakami wirusów komputerowych. Koniecznym jest oczywiście jak najwyższe zabezpieczenie serwera, zarówno przed ewentualnymi atakami wirusów, jak i próbami dostania się do niego i odczytania danych przez osoby postronne. W skład tych zabezpieczeń wejść powinno nie tylko odpowiednie oprogramowanie antywirusowe, ale także zabezpieczenie transmisji danych przy pomocy właściwego szyfrowania.

Kolejną zaletą takiego systemu jest to, iż nie naraża centralnego serwera na lawinowe zakładanie kont przez przedsiębiorców, a tworzenie ich systematycznie przez system nie spowoduje jego nadmiernego obciążenia i w efekcie problemów technicznych związanych z zabezpieczeniem jego sprawnego działania. Generowanie adresu składającego się z ciągu np. liter i cyfr przez serwer zwiększy także bezpieczeństwo tej korespondencji. Należy bowiem postulować, by był to adres niezwiązany przez nazwę z danym przedsiębiorcą i co zapewni niemożliwość odgadnięcia przez osoby trzecie. Uniemożliwi to odczytanie jakiegokolwiek korespondencji znajdującej się na serwerze.

Wszelka korespondencja znajdująca się na tym koncie byłaby przechowywana przez okres maksymalnie 5 lat licząc od czasu prawomocnego zakończenia sprawy, co regulować będzie *de lege ferenda* właściwe rozporządzenie wykonawcze. Po upływie tego okresu usuwana byłaby treść tej korespondencji, a na serwerze pozostawałyby tylko jej tematy wraz z oznaczeniem daty przesłania, co odnosiłoby się nie tylko do pism procesowych kierowanych przez stronę do sądu, jak

i otrzymywanych z sądu. Pisma przesyłane pomiędzy stronami postępowania byłyby także przechowywane przez okres maksymalnie 5 lat od daty prawomocnego zakończenia postępowania, a postępowanie z nimi było by takie same jak w przypadku pism wnoszonych do sądu.

Wobec powyższego rozwiązaniem dającym największe teoretycznie bezpieczeństwo wydaje się to zaprezentowane w pkt 2. Pozwala ono na zapewnienie maksymalnie dużego bezpieczeństwa wszelkim pismom znajdującym się na serwerze.

WNOSZENIE PISM PROCESOWYCH PRZEZ STRONY

Kolejną kwestią wymagającą rozwiązania jest sposób wnoszenia pisma do sądu. W związku z tym pojawiają się różne możliwości sposobów wnoszenia pism procesowych:

1. Wnoszenie pism procesowych na adres jednego dla całego kraju serwera, który obsługiwałby także jeden e-sąd, właściwy dla całego obszaru RP. Rozwiązanie takie pozwalałoby w maksymalnie szybkim czasie na uzyskiwanie rozstrzygnięć dzięki temu, iż sąd ten byłby właściwym tylko dla ściśle określonych spraw, np. w postępowaniu nakazowym i upominawczym.
2. Wnoszenie pism procesowych na adres jednego serwera, który dokonywałby przekierowania pisma na skrzynkę odbiorczą właściwego sądu określonego w tym piśmie.
3. Wnoszenie pism procesowych na adres elektronicznego biura podawczego konkretnego sądu właściwego do rozpoznania sprawy.

Wydaje się, że najlepszym rozwiązaniem byłoby to przedstawione w pkt. 2, które miałyby wyglądać następująco: strona wysyłałaby pierwsze pismo na jeden ogólnopolski adres serwera. W tym pierwszym piśmie strona wskazywałaby sąd właściwy do rozpatrzenia sprawy, na którego adres serwer automatycznie przekierowywałoby pismo.

W tym miejscu pojawia się kwestia, w jaki sposób pierwsze pismo procesowe miałyby być wnoszone przez stronę.

1. Strona wnosiłaby pierwsze pismo procesowe w formie wiadomości przesyłanej z prywatnego adresu poczty elektronicznej znajdującego się na jednym z ogólnodostępnych serwerów, który to adres służyłby jako późniejszy kontakt ze stroną.
2. Strona wnosiłaby pierwsze pismo przez wypełnienie formularza on-line znajdującego się na stronie internetowej np. Ministerstwa Sprawiedliwości czy BIP-u Ministerstwa

Sprawiedliwości. Wówczas formularz taki byłby bezpośrednio przesyłany do właściwego sądu, a strona wskazywałaby w nim tylko swój adres e-mail, na który później sąd kierowałby wszystkie pisma. Zgodnie z §9 rozporządzenia z 18 stycznia 2007 Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie Biuletynu Informacji Publicznej⁹ możliwe jest aktualnie aby strona www podmiotu i jego strona BIP stanowiły jedną stronę. Przepis ten stanowi bowiem:

§ 9. 1. Strony podmiotowe BIP prowadzone są w formie odrębnych stron WWW.

2. W przypadku gdy podmiot, o którym mowa w art. 4 ust. 1 i 2 ustawy, posiada własną stronę WWW, stronę podmiotową BIP utworzoną przez ten podmiot wydziela się z tej strony, poprzez umieszczenie na stronie głównej WWW linku zawierającego logo BIP, umożliwiającego bezpośredni dostęp do podmiotowej strony BIP.

3. Strona WWW podmiotu może być jednocześnie stroną podmiotową BIP, o ile spełnia wszystkie wymogi ustawy i rozporządzenia. W takich przypadkach ust.2 nie stosuje się.

3. Strona wnosilaby pierwsze pismo w formie formularza pobieranego z ogólnodostępnej strony np. Ministerstwa Sprawiedliwości czy BIP-u Ministerstwa Sprawiedliwości, który po wypełnieniu stanowiłby załącznik do wiadomości wysyłanej z prywatnego konta opatrzonej podpisem elektronicznym weryfikowanym przy pomocy kwalifikowanego certyfikatu¹⁰. W tym wypadku prywatny adres strony służyłby tylko do przesłania jej loginu i hasła do konta utworzonego na państwowym serwerze.

Wydaje się najbardziej rozsądnym, aby strony miały możliwość pobierania wzoru potrzebnego im pisma z ogólnodostępnej strony internetowej, np. Ministerstwa Sprawiedliwości czy BIP-u Ministerstwa Sprawiedliwości, tak jak to jest aktualnie z wzorami formularzy KRS czy formularzami potrzebnymi do załatwienia niektórych spraw w urzędach, jak np. części pozwoleń administracyjnych. Po pobraniu takiego formularza i wypełnieniu go stanowiłby on załącznik do wiadomości e-mail opatrzonej bezpiecznym podpisem elektronicznym weryfikowanym przy pomocy kwalifikowanego certyfikatu. W skład takiej wiadomości wchodziłyby także załączniki w formie elektronicznej, ale tylko do określonego rozmiaru. Określenie rozmiaru tego załącznika nastąpi w rozporządzeniu wykonawczym wydanym przez Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem właściwym do spraw informatyzacji.

⁹ Dz. U. Nr 10, poz. 68

¹⁰ Art. 3 ust 3 ustawy o podpisie elektronicznym.

Co jednak z załącznikami o rozmiarach większych aniżeli dopuszczone w rozporządzeniu do wnoszenia za pomocą e-mail? W takiej sytuacji strona po otrzymaniu pierwszego pisma z sądu właściwego z oznaczeniem sygnatury akt sprawy przesyłałaby przy użyciu tradycyjnej poczty elektroniczny nośnik danych (płyta CD, DVD, pendrive), zawierający ten załącznik - już bezpośrednio do sądu rozpatrującego sprawę. Ustawa z dnia 17 lutego 2005 roku o informatyzacji podmiotów realizujących zadania publiczne¹¹ definiuje w artykule pojęcie informatycznego nośnika danych w art. 3 pkt. 1 stanowi:

3) informatyczny nośnik danych - materiał lub urządzenie służące do zapisywania, przechowywania i odczytywania danych w postaci cyfrowej lub analogowej;

Zwrócić należy w tym miejscu uwagę na regulację zawartą w art. 61 pkt 1 wyżej wskazanej ustawy zgodnie z którym:

Art. 61. 1. Ilekroć w przepisach dotyczących informatyzacji zawartych w odrębnych ustawach jest mowa o:

1) elektronicznym nośniku informacji, elektronicznym nośniku informatycznym, elektronicznym nośniku danych, komputerowym nośniku informacji, komputerowym nośniku danych, nośniku elektronicznym, nośniku magnetycznym, nośniku informatycznym albo nośniku komputerowym - należy przez to rozumieć, w przypadku wątpliwości interpretacyjnych, informatyczny nośnik danych, o którym mowa w art. 3 pkt 1 niniejszej ustawy;

Załącznik do rozporządzenia w sprawie minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych¹² określa dopuszczalne formaty, w jakich sąd może przyjmować załączniki na elektronicznych nośnikach informacji i de lege lata uznać należy, że te same formaty powinny odnosić się od wnoszenia pism przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej. Określenie zaś rodzajów nośników, jakie mogą być wykorzystywane do wnoszenia pism procesowych, powinno znaleźć się w rozporządzeniu wykonawczym do art. 125 § 4 KPC zgodnie z treścią tej delegacji.

MOMENT DOTARCIA PISMA DO SĄDU

¹¹ Dz.U. Nr 64, poz.565

¹² Rozporządzenie z dnia 11 października 2005 w sprawie minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych. Dz. U. Nr.212 poz. 1766 z późn. zm.

Następną kwestią jest, jaką datę należałoby uznać za moment złożenia pisma w sądzie.

Możliwym za właściwy jest tutaj uznanie 2 sytuacji:

1. Moment wprowadzenia pisma przez stronę do ogólnodostępnego systemu teleinformatycznego, czyli moment nadania pisma przez stronę;
2. Moment zapisania pisma na serwerze sądu.

Należy przychylić się do wzorca stosowanego już w Niemczech, aby tym momentem była chwila zapisu tego pisma przez system sądu na jego serwerze. Przykładem tego może być regulacja zawarta w §130 a I ZPO¹³, zgodnie z którą, jak tylko pismo zostanie wniesione, nadawca otrzymuje potwierdzenie ze skrzynki nadawczej sądu. Zwrócić należy uwagę, że rozwiązanie takie też zawarte jest w § 6 ust.1 pkt 1 rozporządzenia w sprawie warunków organizacyjno-technicznych doręczania dokumentów elektronicznych podmiotom publicznym¹⁴. Regulacja ta jednak nie rozstrzyga kwestię, czy ma zastosowanie wyłącznie do stosunków między samymi podmiotami publicznymi czy też do kontaktów w kierunku strona –sąd. Wątpliwości na ten temat wyraża m.in. dr Sibiga¹⁵. Proponowany moment wprowadzenia przez nadawcę danych do sieci teleinformatycznej nie wydaje się najlepszym rozwiązaniem. Pojawić się wtedy muszą wątpliwości, co w sytuacji, gdy pismo dotrze do sądu z dużym opóźnieniem, np. 2-3 dni albo gdy w ogóle nie dotrze. Jakie konsekwencje następowałyby w sytuacji, gdy strona nadała pismo, a to nie dotarło do serwera sądu?

Zwrócić w tym miejscu należy uwagę na regulację zawartą w art. 61 §2 KC¹⁶. Przepis ten stanowi:

„Oświadczenie woli wyrażone w postaci elektronicznej jest złożone innej osobie z chwilą, gdy wprowadzono je do środka komunikacji elektronicznej w taki sposób, żeby osoba ta mogła zapoznać się z jego treścią.”

KC przyjmuje więc zupełnie inny moment aniżeli regulacje przedstawione wcześniej. Przepis ten jest przejawem panującej w polskim prawie cywilnym teorii doręczenia¹⁷. Wielu autorów przemawia za tym, iż za moment doręczenia oświadczenia woli, a za takie też należy uznać np. pozew, uznaje nie moment zapisania danych na dysku twardym komputera odbiorcy, ale samo

¹³ Zivilprozessordnung - niemiecka procedura cywilna; dostępna pod adresem: www.juris.de.

¹⁴ Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 29 września 2005 roku w sprawie warunków organizacyjno-technicznych doręczania dokumentów elektronicznych podmiotom publicznym. Dz. U. Nr 200, poz 1651

¹⁵ Zob. G. Sibiga, *Wykorzystanie przez administrację publiczną usług publicznych świadczonych za pomocą środków komunikacji elektronicznej w walce z korupcją w życiu publicznym w Polsce* (w:) J. Kucharczyk, J. Zbieranek (red.), *Elektroniczna administracja – nowe możliwości przeciwdziałania zjawisku korupcji*, Warszawa 2006, s. 27.

¹⁶ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 roku Kodeks Cywilny Dz.U. Nr 16, poz 93 z późn zm; dalej-KC

¹⁷ „Prawo umów elektronicznych” pod redakcją prof. Jacka Gołaczyńskiego, Zakamycze 2006. s. 259;

wprowadzenie danych elektronicznych do środka komunikacji elektronicznej adresata gdyż w tym momencie uzyskuje on potencjalną możliwość zapoznania się z jego treścią¹⁸.

Wobec powyższych wątpliwości lepszym rozwiązaniem wydaje się to przedstawione w pkt 2, które zapewnia nadawcy otrzymanie od sądu potwierdzenie dotarcia pisma i dokonania jego zapisu na serwerze, które daje stronie pewność iż pismo dotarło do sądu. Regulacja dotycząca kwestii wysyłania przez serwer sądu potwierdzeń automatycznych otrzymania pisma wniesionego przez stronę powinna się znaleźć w rozporządzeniu wykonawczym do art. 125 § 4 KPC.

Podsumowując powyższe rozważania stwierdzić można, że optymalną sytuacją byłoby, jeżeli wykorzystanie środków komunikacji elektronicznej przebiegałoby następująco:

1. Strona ściąga z ogólnodostępnej strony formularz, który po uzupełnieniu wysyła z prywatnego adresu pocztowego jako załącznik do wiadomości opatrzonej bezpiecznym podpisem elektronicznym weryfikowanym przez kwalifikowany certyfikat. Wiadomość tą wysyła na jeden ogólnopolski serwer.
2. Po dotarciu wiadomości do serwera strona na adres e-mail, z którego wysłała pierwsze pismo, otrzymuje wraz z potwierdzeniem dotarcia i zapisu wiadomości na serwerze login i hasło do indywidualnego konta założonego automatycznie na serwerze.
3. Wszelkie późniejsze pisma, zarówno strony do sądu, jak i sądu do strony, są już przesyłane tylko na konto założone na państwowym serwerze.

WARUNKI FORMALNE PISM PROCESOWYCH

Koniecznym wydaje się tutaj zmiana przepisów KPC dotyczących warunków formalnych, jakie muszą spełniać pisma wnoszone drogą elektroniczną oraz umożliwiających uzupełnianie braków formalnych takich pism. Wobec czego uzasadnionym jest wprowadzanie zmian umożliwiających uzupełnienie braków pism wnoszonych tą drogą także przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej, a nie tylko w tradycyjnej formie.

Do braków formalnych takich pism należałoby zaliczyć:

1. Wniesienie za pomocą niewłaściwego formularza.
2. Nie załączenie dowodu dokonania wpłaty.

¹⁸ *Ibidem*, s. 265;

3. Nie opatrzenie pisma bezpiecznym podpisem elektronicznym lub wykorzystanie bezpiecznego podpisu elektronicznego weryfikowanego przy pomocy kwalifikowanego certyfikatu, którego ważność wygasła.

WNIESIENIE PISMA ZA POMOCĄ NIEWŁAŚCIWEGO FORMULARZA

W sytuacji wniesienia przez stronę pierwszego pisma w niewłaściwy sposób, jak np. za pomocą niewłaściwego formularza, następowałoby takie same skutki, jak w przypadku wniesienia pisma w tradycyjnej formie za pomocą niewłaściwego formularza. Skutkowałoby to brakiem formalnym, na którego uzupełnienie strona miałaby zgodnie z art. 130¹ § 1¹ termin tygodniowy. W tej sytuacji wydaje się konieczna zmiana przepisu art. 130¹ § 3¹⁹, który powinien uzyskać następujące brzmienie:

Przepisy § 1 i § 2 stosuje się odpowiednio do pism, które powinny być wniesione na elektronicznych nośnikach informatycznych lub zostały wniesione za pomocą środków komunikacji elektronicznej.

Zmiana taka pozwoliłaby stronie na usunięcie tego typu braków formalnych pism procesowych poprzez wysłanie właściwego już formularza przy zastosowaniu środków komunikacji elektronicznej.

OPŁATY

Jednym z warunków formalnych pism procesowych jest wniesienie należnej opłaty, o czym stanowi art. 126² § 1 KPC. Zgodnie z art. 130 § 1 KPC brak opłaty stanowi jeden z braków formalnych, na których uzupełnienie strony mają tydzień. Jednakże koniecznym jest zwrócenie uwagi na regulację zawartą w art. 130² § 1. Przepis ten stanowi, że

„Pisma wniesione przez adwokata, radcę prawnego i rzecznika patentowego, które nie zostały należycie opłacone, przewodniczący zwraca bez wezwania o uiszczenie opłaty, jeżeli pismo podlega

¹⁹ Aktualne brzmienie: „Przepisy § 1 i § 2 stosuje się odpowiednio do pism, które winny być wniesione na elektronicznych nośnikach informatycznych.”

opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu.”

Zwrócić należy uwagę, że podobne zaostrożenie sytuacji przewiduje art. 130² §4 w stosunku do przedsiębiorców w sprawach gospodarczych nawet wtedy, gdy nie są reprezentowani przez adwokata lub radcę prawnego.

W sytuacji wprowadzania możliwości składania pism procesowych w drodze elektronicznej koniecznością wydaje się możliwość dokonania opłaty za pomocą usług bankowości elektronicznej. Kwestię wnoszenia opłat reguluje rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 stycznia 2006 roku w sprawie sposobu uiszczania opłat w sprawach cywilnych²⁰. Zgodnie z przywołanym rozporządzeniem możliwe jest wniesienie opłaty w drodze bezgotówkowej na 2 sposoby:

1. Dokonując przelewu na bieżący rachunek sądu. Potwierdzeniem wpłaty w takiej sytuacji jest więc papierowy dowód wpłaty, który, jak się wydaje, nie odpowiada założeniom e-sądu, gdyż wymuszałby albo konieczność osobistego dostarczenia go do sądu albo przesyłanie go po uprzednim zeskanowaniu. W tym miejscu powstaje problem czy sądy uznawałyby zeskanowany dowód wpłaty a jeżeli tak, to jakie musiałby spełniać warunki.
2. Dokonując przelewu w drodze elektronicznej. W takim jednak wypadku wymagane jest opatrzenie potwierdzenia dokonania przelewu przez pracownika banku bezpiecznym podpisem elektronicznym, co byłoby dość czasochłonną i kosztowną procedurą.

Inną możliwością byłoby dołączanie potwierdzeń odpowiednio zabezpieczonych technikami kryptograficznymi przez system informatyczny banku. Aktualnie jednak żaden z banków nie oferuje takich rozwiązań.

Wydaje się jednak celowe umożliwienie dołączania potwierdzeń dokonanej transakcji generowanych automatycznie przez systemy komputerowe banków, które choć nie są opatrzone wysokimi zabezpieczeniami, zawierają wszystkie potrzebne informacje o dokonanej wpłacie, które można przecież potwierdzić w systemie księgowym sądu.

POWTRÓRNE WYKORZYSTANIE ADRESU

²⁰ Dz. U. z 2006 r. Nr 27, poz. 199.

Oprócz wyżej przedstawionych zagadnień należy się zastanowić nad sposobem późniejszego wykorzystania już istniejącego konta przez dany podmiot. W celu umożliwienia dalszych rozważań w tym miejscu należy odpowiedzieć na jedno pytanie:

Czy wykorzystanie przez stronę środków komunikacji elektronicznej do przesyłania pism do sądu nakłada na nią obowiązek wykorzystywania tych środków komunikacji we wszystkich kolejnych postępowaniach?

Odpowiadając na tak postawione pytanie mogą pojawić się dwa rozwiązania:

1. Strona, która wcześniej korzystała z środków komunikacji elektronicznej, jest obowiązana korzystać z niej we wszelkich kolejnych sprawach, oczywiście jeżeli jest to możliwe i dopuszczalne przez prawo. W takiej sytuacji, jeżeli dany podmiot byłby stroną postępowania wszczętego przez inny podmiot, wszelkie pisma otrzymywałby tylko za pośrednictwem swojego konta na serwerze.
2. Wykorzystanie środków komunikacji elektronicznej we wcześniejszej sprawie nie nakłada obowiązku korzystania z tych środków w następnych postępowaniach. W takiej sytuacji podmiot występujący w następnych sprawach w charakterze np. pozwanego za każdym razem otrzymywałby za pośrednictwem tradycyjnej poczty pierwsze pismo w danej sprawie, które zawierałoby informacje o możliwości wykorzystania środków komunikacji elektronicznej.

Przyjęcie rozwiązania przedstawionego w pkt 2 mogłoby prowadzić do tego, że praktyczne wykorzystanie środków komunikacji elektronicznej byłoby w bardzo znaczący sposób ograniczone, gdyż podmiot występujący jako pozwany wolałby częstokroć korzystać z tradycyjnej korespondencji, a to prowadziłoby do wydłużenia postępowania. W konsekwencji, różnica w czasie postępowania przy wykorzystaniu tradycyjnych metod a przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej byłaby naprawdę nieznaczna.

Sądzę, że lepszym rozwiązaniem jest to przedstawione w pkt 1. Umożliwia ono znaczne przyspieszenie postępowania, a w związku z tym realizację zasady szybkości wyrażonej w art. 6 KPC.

Przyjęcie tego rozwiązania pociąga za sobą konieczność analizy pewnych problemów z tym związanych.

Pierwszym z nich jest kwestia możliwości zapoznania się przez podmiot z pismami znajdującymi się na jego koncie. Problem ten nie występuje w momencie, gdy dany podmiot na bieżąco korzysta z konta. Co jednak w sytuacji gdy przez jakiś czas podmiot ten nie logował się na serwerze, gdyż nie brał udziału w innych postępowaniach. Mylnym byłoby założenie,

że podmiot mimo braku konieczności będzie z własnej woli regularnie sprawdzał zawartość swojego konta. Przyjęcie takiego domniemania mogłyby prowadzić do bardzo niekorzystnych konsekwencji dla takiego podmiotu, związanych z obiektywnym faktem doręczenia, a raczej zapisania pisma na koncie podmiotu, ale faktycznym braku jakiejkolwiek wiadomości o nim. W takiej sytuacji rozwiązanie, które pomogłoby uniknąć takich sytuacji, mogłoby przedstawiać się następująco.

Po przesłaniu na konto podmiotu pierwszego pisma w danej sprawie następowałoby sprawdzenie przez system, czy w danym momencie konto to jest wykorzystywane w innej sprawie. Jeżeli tak, to pozwalałoby domniemywać, że podmiot sprawdzając pisma związane inną sprawą zapozna się także z korespondencją dotyczącą nowej sprawy.

Co jednakże w sytuacji, gdy okaże się, że konto nie jest aktualnie wykorzystywane, a osoba uprawniona nie logowała się przez ostatni miesiąc czy nawet dłuższy okres?

W takiej sytuacji serwer generowałby automatyczną wiadomość zawierającą wyłącznie powiadomienie o tym, iż na koncie znajduje się nowa korespondencja. Wiadomość tak byłaby wysyłana automatycznie w momencie złożenia na koncie podmiotu korespondencji. Byłaby ona przesyłana na adres e-mail, który został wykorzystany przez podmiot do założenia konta przy pierwszej sprawie. Takie zawiadomienie byłby ponawiane po kilku dniach w razie nie zalogowania się przez podmiot na koncie.

Co jednakże w sytuacji gdy, po wysłaniu automatycznej wiadomości przez serwer okaże się, że dany adres jest nieczynny (tzn. że serwer na którym się znajduje konto nie odpowiada) lub nie istnieje?

W takiej sytuacji wysyłane byłoby powiadomienie za pośrednictwem tradycyjnej poczty z informacją o korespondencji znajdującej się na koncie. Sytuacja taka nie powodowałaby oczywiście przejścia na tryb tradycyjny, związany z przesyłaniem pism za pomocą tradycyjnej poczty, a stanowiłaby wyłącznie zabezpieczenie prawa strony do informacji o postępowaniu, a także prawa do otrzymywania pism.

Bardzo ważną kwestią jest w tym momencie zastanowienie się, jaki moment będzie właściwy dla oznaczenia go jako chwili doręczenia. Rozważając tą kwestię za moment taki należy, o czym już była mowa powyżej, uznać chwilę zapisania pisma na koncie danego podmiotu. Jednakże należy moim zdaniem od tej reguły wprowadzić jeden wyjątek. Dotyczy on sytuacji, gdy zachodzi konieczność przesłania powiadomienia o złożonej korespondencji za pośrednictwem tradycyjnej poczty. W takich okolicznościach za moment doręczenia należałoby uznawać chwile dostarczenia pisma w tradycyjny sposób, przy czym znajdą wtedy zastosowanie wszystkie domniemania kodeksowe dotyczące doręczeń przewidziane przez KPC.

Podsumowując stwierdzić należy, że wykorzystanie środków komunikacji elektronicznej wydaje się koniecznością. Systematyczne poszerzanie katalogu spraw w których będzie można je wykorzystać mimo, że połączone będzie z konieczności poniesienia znacznych kosztów skutkować powinno znaczącymi korzyściami zarówno dla sądów jak i dla stron. Wprowadzenie takich możliwości pozwoli stronom na szybsze załatwienie ich sprawy a sdom na ograniczenie ilości spraw oczekujących na rozpoznanie.